

SLOVENIJA

Dopisi in časniki naj se pošiljajo na poštni predal 259, Ljubljana

Naročnina četrletno 15 Din,

za pol leta 30 Din,

za vse leto 60 Din,

Posamezne številke 1.50 Din.

Za inozemstvo celoletna naročnina 90 Din.

Kranj, 17. januarja 1936.

U p r a v a: Kranj, Strossmajerjev trg šte. 1.

Poštnočekovni račun

Ljubljana šte. 16.176

Rokopisov ne vračamo.

Oglasi po tarifi.

Tiska tiskarna Tiskovnega društva v Kranju

Predstavnik tiskarne France Uhernik, Kranj.

Boj za centralizem

„Novosti“ so jugoslovanski, torej centralistični, torej v bistvu protihrvaški list. Izhajajo pa v Zagrebu. Seveda se s svojim centralističnim jugoslovenstvom ne morejo prav nič dobro počutiti med Hrvati, ki so se do 99% zbrali okoli dr. Mačka in ki jim je prvo hrvaštvo in hrvaški narod. To slabo počutje ima brez dvoma tudi precej varne razloge. V Hrvaški, ki je ne bo več dušil jugoslovanski centralizem (ali jugoslovenska dekoncentracija!) koma; če bi se bilo mesta zanje. Če se torej bori „Novosti“ proti separatizmu, se bori hkrati tudi za svoj obstanek. Zmeraj je dobro imeti take stvari pred očmi, da se bolje spoznajo in razumejo razne „ideologije“ jugoslovenstva.

„Novosti“ se torej za centralizem, kakor vsi jugoslovenci. Ker pa je prišel centralizem na slab glas, zato si ga jugoslovenci nikjer ne upajo naravnost zagovarjati. Izmišljujejo si zato zanj druge besede: dekoncentracija, unitarizem. Razen pri nekaj tepcih tudi te besede ne vlečejo. Ljudje so pogledali tiste, ki so jim jih ponujali, videli so, da so to centralisti in so vedeli pri čem so. Skratka, centralizem je prišel ob veljavo pod sleherno znamko.

Pa ne samo pri nas, tudi drugod je prišel centralizem na slab glas. Močne demokracije, ki so hkratu tudi politično in gospodarsko močne, so ga že zdavnaj zavrgle, ali da gledamo zgodovinsko bolj pravilno: prav zaradi tega, ker so ga že zdavnaj zavrgle, so postale politično in gospodarsko močne. Angleška demokracija izjavlja celo v zadnjih časih, da ne misli z orožjem držati Irske v svojem imperiju, če bi ta na vsak način hotela ven. Glede Kanade je znano, da bi je s silo sploh že dolgo ne bi bila več mogla krotiti, če bi se temu dominionu zdelo, da gre svoja pota. Pa jih ni šel, in čemu tudi! V angleški državni zvezi ima popolno svobodo, zato pa stoji v morebitni stiski ob strani in za njim velikanstva moč Velike Britanije. Privlačnost britanske države zveze dokazuje najbolj burska Juž. Afrika. Tri leta so se konec 19. in v začetku 20. stoletja vojskovali Buri zoper Angleže. Angleži

pa so jim, komaj podjarmljenim, dali svobodo. In v svetovni vojni, dobrih 12 let pozneje, so se Buri prostovoljno vojskovali z Angleži zoper Nemce, v nemalo iznenadenje in razočaranje slednjih.

Moč svobode! In moč zveznodržavnega ustroja Velike Britanije!

Podobno je tudi v drugih demokracijah. Sicer so pa vse to že preveč znane stvari, da bi jih bilo treba še posebej naštevati.

Povsod so znane vse te stvari in tudi pri nas so znane. Kljub jugoslovenskemu terorizmu in centralizmu. Ali prav za prav: ravno zaradi njega. Kajti eno dobro stran je le imelo to propovedovanje edinozveličavnega centralizma: ljudje so na svoji koži čutili vse njegove slabe strani, pa so nehoti začeli primerjati s tujino. In primerjanje ni bilo niti v enem primeru ugodno za centralizem.

Ta živi zgled kulturne tujine je bil jugoslovenom, kar je isto kot centralistom, prav posebno nadležen. Začeli so torej „ugotavljati“ naše posebne „razmere“, da naš „narod“ še ni „zrel“ — kakor bi bila sploh kje mogoče večja nezrelost, kakor med jugoslovenci, kolikor seveda ni bila to zrelost „zaradništva“ in korupcije! — ali pa so celo kratko in malo potvarjali dejstva in trdili, da vlada tudi zunaj vsepovsodi prav za prav centralistični sestav.

Poslušajmo torej jalovo besedovanje, ki se z njim bori „Novosti“ za centralizem:

„Vse male države, mali narodi in plemena so začutili na mah nevarnost svoje slabosti. In vsi veliki ljudje teh majhnih osredij so iskali način, da bi z razvrstitvijo svojih sil in z združevanjem sorodnih prvin ustvarili trdne in močne enote, ki se bodo lahko branile z lastno močjo in ki bodo same sebi odredile življenjske smernice... To so ljudje daljnih razgledov in širokega razuma.“

Ta odstavek je pravi zgled za način, kako jugoslovenska novinarija zavija dejstva po svoje. „Vse male države, vsi mali narodi — Kje so tisti vsi? In če se kedaj res zbirajo k

skupnemu posvetovanju, ali so se mar s tem že odpovedali lastni državnosti, kaj šele, da bi se bili podvrgli kakemu diktatorskem centralizmu? Samo en primer naj bi bile navedle „Novosti“ iz preobilja teh „vseh“!

Potem, ko so ostale „Novosti“ dokaz za bitje tistih velikih ljudi malih narodov na dolgu, so takoj našle njihove nasprotnike, namreč majhne ljudi, ki so seveda separatisti.

„Nasproti tem velikanom stoje majhni ljudje, ljudje ozkega razgleda in razuma, ki nimajo zmisla za veliko, ampak okus za malo... To so razdirajoči elementi, in njihovo delo je razdejalno. Najzopernejši med njimi so tisti, ki so sposobni, da vidijo škodljivost svojega dela, pa ga vendar nadaljujejo iz sebičnih razlogov.“

Na primer med Hrvati, ki jih imajo menda „Novosti“ na prvem mestu v mislih, so taki ozkosrčni sebičnejši dr. Maček in še mnogo, mnogo drugih, ki so za časa jugoslovenskega nacionalnega terorizma sedeli po ječah, požrtvovalni razumniki daljnih razgledov pa so bili tisti veliki, ki so se za lepe plače in sinekure udinjali centralizmu.

Pri Slovencih pa spadajo med kratkovidne in malorazumne sebičnejše in tesnosrčnežje možje, kakor Prešeren in Cankar, med velike duha in širokosrčnosti pa menda Ilesić, Gangl in Kramer!

H koncu pa se vendar tudi „Novosti“ niso mogle izogniti, da ne bi postale nekoliko bolj določne. Pa navajajo Nemčijo, ki da je bila do konca vojne „homogena“ država, po vojni šele je nastalo v njej separatistično gibanje, ki ga je pa uničil Adolf Hitler, potem ko je razglasil „integralni nacionalni unitarizem, razbil klerikalizem in napovedal vojno semitizmu“.

Spet zavijanje dejstev! Nemčija je bila do konca vojne dejansko zvezna država, saj je imela na primer Bavarska celo lastno vojsko. Zvezna država je bila torej prav za časa svoje največje veljave in moči. Dejansko je nemško federacijo odpravil šele Hitler. Če bo iz te centralistične totalne države res vstala še kedaj Nemčija, kakor je bila, nad tem dvomijo vsi stvarni opazovalci. Koliko pa je sicer vredno to umovanje, izhaja iz dejstva, da je pri Nem-

„Pohod“ napada slovenski „teater“

Da glasilo jugoslovenskih nacionalistov ni vseč slovensko narodno gledališče, ki ga „Pohod“ imenuje „teater“ (!), se nam ne zdi nič čudno. Vendar se nam pa zdi potrebno, da malo osvetlimo imenitni sestavek, ki ga je priobčil „Pohod“ v 35. številki pod naslovom „O slovenskem teatru“.

„Pohod“ naj bi si predvsem zapomnil, da slovensko narodno gledališče vzdržuje slovenski narod in da imajo slovenski narod in predstavniki slovenske kulture odločiti o enom izmed slovenskih vrhovnih kulturnih zavodov in pa, da bi bil ta slovenski kulturni zavod še na večji višini, če bi slovenski ljudje sami odločali tudi o denarnih sredstvih, ki jih prejema slovensko narodno gledališče.

„Pohod“ v svojem „teaterskem“ sestavku ne ve prav, kje bi prijel in se obeša na neko kritiko repertoarja slov. dramskega gledališča, v katero se mi nismo spuščali. Naposled pa lopne „Pohodov“ estet po pisatelju iger „Kulturna prireditel v Črni mlaki“ in pa „Bratomor na Metavi“. Zahteva „pravo in zdravo umetnost na odru“, zdelava „Kulturno prireditel v Črni mlaki“, da je joj, „Bratomor na Metavi“ je pa zanj „skrupucalo, papirnata igra“ itd., in se sklicuje na nekega mariborskega „kritika“, ki je zdelal v ljubljanskem „Jutru“ „Kulturno prireditel v Črni mlaki“ takrat, „ko

je prišla ljubljanska drama s svojo »kulturno prirediteljo« gostovat v Maribor.“

Mogoče bi rad g. „Pohodov“ estet, da bi igrali v slovenskem narodnem gledališču Ganglelove drame ali kaj podobnega. Ali bi mu bilo mogoče vseč kakšno „nacionalno“ vodstvo v slovenski drami? Mi vemo, da gledališko občinstvo nima takega umetniškega okusa, kakor „Pohodov“ sestavkar in svetujemo „Pohodu“, naj pusti slovenske kulturne zavode lepo pri miru ter raje priobčuje v svojih predelih postavke in „beiden Landessprachen“, kot jih je že večkrat ali pa naj zagovarja davčno obremenitev Slovenije tako kot jo je že, trdeč, da naj „višja kultura plačuje večje davke“.

Ni nam treba braniti priznanega slovenskega dramatika, ki je zraven „Kulturne prireditel v Črni mlaki“ in „Bratomor na Metavi“ spisal tudi celo vrsto drugih oderskih del, posebno pa mladinskih iger, ki so dosegle ne le na slovenskih odrih, ampak tudi drugod uspehe in prav v zadnjem času njegova „Princeska in pastirica“ tudi v Belgradu. Ta slovenski dramatik, ki ima veliko odersko spretnost v svojih delih, je slučajno tudi voditelj slovenskega narodnega dramskega gledališča in vodi slovensko narodno dramo s skromnimi sredstvi tako, kot je gotovo pred njim ni še nihče. Ustvarja slovenski dramski repertoar in se res zaveda pomena slovenskega narodnega gledališča. Ustvaril je igralski zbor, ki se ga nam ni treba sramovati pred nikomur.

Nam gre za to, da zavrtnemo napade na slovenski kulturni zavod in slovenskega dramatika od strani, ki ni poklicana govoriti o slovenskih kulturnih stvarih, in da pribijemo, da se v zadnjih časih oglašajo „izvedenci“ od vseh strani, ki ne kritikujejo, pač pa se zaletujejo v tiste slovenske kulturne ustanove, ki so nam še ostale in delajo to ali iz dolgega časa, ali pa zato, ker se jim zdi, da so slovenski kulturni zavodi predmet, ob katerega se lahko po svoji volji vsak obregne, kdor ima čas ali pa hoče pokazati, da je tudi na svetu.

Pohodovemu sestavkarju vemo na uho, da ljubljanska drama do danes sploh še nikoli ni gostovala v Mariboru, da je „Kulturna prireditel v Črni mlaki“ bila samo v Ljubljani do sedaj igrana 19krat in je bilo gledališče vselej dobro obiskano. Po deželi po ljudskih odrih pa so jo igrali že doslej večkrat kot bi bilo pričakovati v kratkem času, kar je bila prvič uprizorjena v Ljubljani. „Bratomor na Metavi“ je napolnil ljubljansko gledališče do sedaj 8krat in smo sami slišali diletante iz dežele, ki so po prvih dejanjih med presledki prerokovali, da bo ta igra šla po vseh podeželskih odrih. Ne gre pa za to mnenje, Resnica je, da je „Bratomor na Metavi“ ljudska igra, ki ima globok, očističujoč nraštveni in povrh vzgojni vpliv, kakršnih nam je današnji dan bolj treba kot kedaj prej.

„Pohodov“ pisec sestavka „O slovenskem teatru“ in mariborski „Jutro“ gledališki „izvedenec“ naj si kar podasta roke, o slovenskih ljudskih igrah pa je bolje, da molčita.

čiji na mah centralizem zamenjan s „homogenostjo“ in da je pojem „integralnega nacionalnega unitarizma“ kar očitno izposojen iz jugoslovenskega političnega slovarja.

Glede Velike Britanije si celo „Novosti“ niso upale zapisati, niti da je centralistična, niti da je zaradi svojega državnozveznega ustroja slabotna in šibka. Zato pa so se spravile na Irsko, pri čemer podtikajo kakopak de Valeri koristoljubje, in ji groze, da bo že še videla, kam jo pripelje separatizem.

Uvodoma smo že omenili, kako je z Irce. Verjetno je, da bodo prav zaradi svobode, ki jo imajo v Veliki Britaniji, ostali pri njej. Lahko je pa mogoče, da nadvlada sovraštvo Ircev

do Angležev pomisleke, ki jih imajo tudi treznejši Irce glede na popolno osamosvojitve. Toda če bo na Irskem zmagala strast, če se bodo Irce res odcepili od Angležev, tedaj ne bo vzrok sedanja angleška federativna, ampak nekdanja angleška centralistična državna oblika, ki je tlačila Irce z ognjem in železom, jim jemala jezik in vero in tako zasejalo v irsko dušo klico globokega nezaupanja in mrznje, ki je niti človečnostna novejša angleška demokracija ne more več do dobra izrjaviti.

To je tisti pravi „pouk zgodovine“, ki bi se „Novost“ hotele sklicevati nanj. Iz tega se bodo učili dejanja in nehanja vsi pravi slovenski in hrvaški, pa tudi srbski možje.

Poplava zagrebskega tiska v Sloveniji

V Zagrebu je izdalo založništvo „Minerva“ poučni slovar z naslovom „Leksikon Minerva“ in s podnaslovom „praktični priročnik za modernog čovjeka“. Ta poučni slovar širijo po Sloveniji trg, zastopniki „Minerve“ z velikim uspehom in ga je baje že do sedaj prodanega v Sloveniji nad 2000 kosov. Zaradi tega se nam zdi potrebno, da o ti stvari spregovorimo nekaj besed.

V Slovenijo pošiljajo iz Zagreba čimdalje več hrvaških časopisov, ki izpodrivajo slovenske liste. Zagrebški dnevniki in ilustrovani listi so pisani bolj senzacionalno kot slovenski in so do malega skoraj vsi tako imenovani „bulvarski“ časopisi brez globlje vsebine. Občinstvo po naših mestih sega po zagrebških listih iz omenjenega vzroka in pa ker se mu vsaka stvar, ki ni zrastle doma, zdi imenitna. To zagrebško časopisno prodiranje v slovenske kraje, pa pravim slovenskim ljudem ne more biti prijetno in je za slovensko kulturo naravnost škodljivo. Zaradi tega je treba to poplavo preprečiti na en ali drugi način. Komur ne zadoštuje slovensko časopisje, naj bere liste, ki so res svetovni in prihajajo res iz velikih evropskih središč, če hoče pogledati čez slovenske meje. Iz zagrebških „bulvarnih“ listov ne bo nič pridobil. Nam Slovencem ni prav nič potreben takšen kulturni imperializem iz Hrvaške, ki bi izpodrival slovenski jezik in slovensko miselnost in se mu bomo uprli, kakor smo se svoj čas nemškemu in italijanskemu, čeprav bi n. pr. od nemškega vsaj strokovno imeli korist. Pravi in resnični Hrvatje seveda tega „kulturtragerstva“ niso krivi in ga gotovo ne žele, zato pa moramo tembolj odločno zavrniti tiste „poslovne“ vsiljivce, ki preplavljajo iz Zagreba s svojim tiskom slovenske kraje.

„Leksikon Minerva“ je sicer znanstveno delo in ima prikupno zunanost, tudi cena ni previsoka. Je pa to hrvaški podučni slovar, ki ga Hrvatom prav privoščimo. Niso ga pa izdali čisti Hrvati, ker je med sodelavci naveden tudi znani Dr. Peter Škok, ki je napadal v belgrajski „Pravdi“ 1. 1933 „Ljubljanski Zvon“, ker ima podnaslov „slovenska revija“ in je pisal o degeneraciji slovenske plemenske zavesti in slovenskem dialektu. Tudi dr. Franca Ilesića najdemo med sodelavci, ki je pisal nekaj se stavkov celo o slovenskih ljudeh za ta slovar. Slovensko stvarino so v tem leksikonu obdelali sicer nekateri resnični slovenski kulturni delavci in so njih sestavki v splošnem dobri, čeprav je uredništvo premalo pazilo na to, da bi se med seboj ujemale. Tako n. pr. je v sestavku o Slovencih na strani 1287 zapisano, da so Slovenci narod južnoslovanske skupine in jih je okoli 1,4 milijona skupaj z zunajevropskimi kolonijami. Na strani 1295 pa je zapisano, da govori slovenski jezik 1.750.000 Slovencev, ki so naseljeni v dravski banovini, v severni Istri, ob Soči, v okolici Trsta, po robovih severovzhodne beneške ravnine in po južni Koroški v Avstriji. Slednja številka je sicer pravilna, potrebno bi pa bilo, da bi bili omenjeni tudi Slovenci v Ameriki, v Nemčiji, Franciji ter drugod, ker živi vsaj par stotisoč Slovencev zunaj slovenskega ozemlja in se tudi zavedajo slovenstva. Vprašanje je pa, kaj bodo rekli o zanesljivosti „Leksikona Minerva“ bralci, ki bodo v njem iskali znanstvenih podatkov o Slovencih, ko navaja ta leksikon celo o številu Slovencev tako različne podatke. Nič pa ni opisana geopolitična stran slovenske zemlje, kar bi bilo z ozirom na to, da je slovensko ozemlje raztrgano na štiri države tem bolj potrebno. Navedena ni površina niti velikost površine slovenskega ozemlja, kar je najti v vsakem nemškem poučnem slovarju. Značilno je tudi, da v sestavku o Jugoslaviji „Leksikon Minerva“ pravi, da je v Jugoslaviji 12.050.000 prebivalcev „jugoslovenske“ narodnosti, nemške 600.000, arnavske 550.000, madžarske 525 tisoč itd., ne priznava torej srbskega, hrvaškega in slovenskega naroda! O Slovencih piše ta slovar v 8 stolpcih, o Hrvatih v 16 stolpcih, o Srbih pa v 11 stolpcih. Opis Zagreba obsega 6 stolpcev, opis Ljubljane pa pol stolpca ter jo imenuje le „glavni grad“ dravske banovine,

čeprav je Ljubljana središče (danes sicer ne politično, pač pa kulturno in pa geopolitično) vsega strnjene slovenskega ozemlja t. j. dobre 1/3 večjega teritorija kot je dravska banovina. Še celo glede Hrvatov pravi nekoč ta leksikon, da jih je le 4 milijone, pod poglavjem o hrvaško-srbskem jeziku (str. 358) pa pravi, da govori ta jezik 4 1/2 milijone Hrvatov in 6 1/2 milijonov Srbov! Pri pisateljih ki jih „Leksikon Minerva“ omenja, pristavlja sicer, da je pisatelj ali Slovenec ali Hrvat ali Srb, pri znanstvenikih pa tega ne razločuje dosledno in n. pr. pri Slovencih slikarju Kavčiču, naravoslovcu Dr. Regenu in slavistu Dr. Mat. Murku ne omenja o narodnosti ničesar, tako da bi jih prav lahko imel tisti, ki ne pozna Kavčiča in dr. Regena za Nemca, ker je bilo oz. je njuno bivališče Dunaj, dr. Murka ki je v Pragi, pa za Čeha, ker so nemški pisatelji pa tudi češki včasih v tem leksikonu prav dobro obdelani. Kako se je dr. Franc Ilesić urezal v svojem „jugoslovenskem“ navdušenju, ko opisuje slovenskega pisatelja Petra Danjka (1787-1875), ko pravi, da se je kasneje nagibal k ilirstvu, je prav zanimivo to, da se je Danjko na starost približeval pravemu nemškutarstvu: kdor

L-k.

Ali je slovenščina še državni jezik

Ko je v neki družbi nanesel pogovor na premeščanje slovenskega uradništva v južne kraje, je neki „inteligent“, mlad državni uradnik, utemeljeval „potrebo“ premeščanja s tem, da se na ta način tudi slovenskemu uradniku najlepša prilika naučiti se državnega jezika. Bil je ta jugoslovenski „činovnik“ res popolnoma prepričan, da slovenščina ni — ali da vsaj ni več — državni jezik. No, in če trezno presodimo vse, kar se dogaja pri nas, moramo priznati, da je mož vsaj deloma — imel prav.

Povsod se slovenščini izpodmikajo tla. Na to kruto krivico je treba znova in znova opozarjati slovensko javnost in s tem buditi vest tudi našim politikom. Vsak slovenski kadilec ve, da danes v vsej Sloveniji ni več dobiti tobaka, da se prodaja povsod le — duvan. Če se voziš po železnici, čuješ spreodnika naznaniti „odlazak“. V vlaku se zaman oziraš po slovenskih napisih; vsaj kolikor je napisov izza novejšega časa, so vsi srbski. Na poštnem uradu ne dobiš nikjer več poštnih spremnic, ne dopisnic, namesto z njimi ti postrežejo s „sprovodnim listom“ in z „dopisno karto“. Če prosiš kje za kakšno uradno potrdilo, ga ne dobiš, dobiš pa „uverjenje“. Da, prišli smo že tako daleč, da celo davka ne moreš več prijaviti na slovenski tiskovini. Slovenskemu državnemu uradniku se dostavljajo sedaj iz Belgrada izključno le srbski dekreti, pisani v cirilici. Isti pojav odpiranja slovenščine opažamo pri naših šolah. Seznanji učnih knjig, predpisanih za srednje šole, nam povedo vse. Kmalu bo morda izginila iz šol še slovenska slovnica, namesto nje pa bo uvedena srbsko-hrvatsko-slovenska...

Toda, ali ni tako ravnanje kršitev naše ustave? Tako prejšnja vidovdanska, kakor tudi sedanja naša ustava določa, da je državni jezik srbsko-hrvaško-slovenski. Seveda ta ustavna

pozna Danjkov življenjepis, bi utegnil misliti, da po dr. Ilesiću ilirstvo in nemškutarstvo ni v posebnem nasprotju. Da pa „Leksikon Minerva“ posebej omenja še „Križevačke statute“ kot „stari hrvatski običaji pri veselici“, po katerih se „bira stoloravnatelj, koji podjeljuje riječ govornicima, određuje koliko i kako će se piti, imenuje sebi pomagače (fiskuša, vunbacitelja i. dr.)“, se prav nič ne čudimo in nam je prav.

„Leksikon Minerva“ je tedaj namenjen za Hrvate, ne pa za Slovence. Vsak kulturni delavec potrebuje današnji dan poučni slovar, prav tako tudi slovenski kulturni delavec in slovenski razumnik. Slovenci pa imamo že svoj slovenski „Poučni slovar“, ki ga je spisal doktor Joža Glonar in je izšel že pred 5. leti celo v dveh zvezkih in ga je mogoče naročiti v vsaki slovenski knjigarni. „Slovenski poučni slovar“ ima skupaj 100.000 sicer kratkih sestavkov, torej skoraj še enkrat več kot „Leksikon Minerva“ ter so v njem tudi vsi podatki glede Hrvatov in Srbov, kolikor jih Slovenci rabimo. Res je slovenski „Poučni slovar“ dosti dražji kot „Leksikon Minerva“, to pa zato ker ni bilo zanj niti 1/4 tistih odjemalcev kot za „Leksikon Minerva“. „Leksikon Minerva“ Slovencem ni prav nič potreben, ker se o mednarodnih stvareh iz njega ne bo mogel nihče zadošči podučiti, ampak še precej manj kot iz „Slovenskega poučnega slovarja“. Kdor bo hotel dobiti prave in korenite podatke o velikem svetu, bo moral imeti na vsak način še kak velik nemški, francoski ali angleški poučni slovar. V slovenske hiše spada torej zraven „Slovenskega poučnega slovarja“ tudi še kak poučni slovar v kakšnem svetovnem jeziku, ne pa v hrvaškem, če hočemo Slovenci ostati na mednarodni kulturni ravni!

Poplave zagrebskega tiska, najmanj pa „bulvarskih“ zagrebških časopisov nam pa v Sloveniji ni prav nič treba in jo moramo zaježiti na tak ali tak način. Skrbeti bi moralo seveda tudi slovensko časopisje samo, da bi bilo zanimivejše.

Ne mislimo pa s tem zadelati hrvaške književnosti in kulture same in ne pravih in pametnih Hrvatov.

določba ni povsem jasna, zakaj srbsko-hrvaško-slovenskega jezika ni. Mogoče si je razlagati to ustavno določbo le tako, da se pripoznajo vsi trije jeziki — srbsčina, hrvaščina in slovenščina — kot državni jeziki, ki morajo uživati popolno enakopravnost.

Žal, da nam ne dopuščajo razmere razpravljati o vprašanju, zakaj je bila sprejeta v ustavo ta vsaj na videz nejasna določba in zakaj ni bila stilizirana tako, da bi bil tudi vsak najmanjši dvom glede enakopravnosti vseh treh državnih jezikov nemogoč. Nehote pa se tu spomnimo sedanjih jugoslovenskih etnografov, kako v svojih strokovnih delih opredeljujejo naše državljane po narodnem jeziku. V srbskem kraju jim je Srb — Srb, v hrvaškem kraju jim je Hrvat — Srbohrvat, torej prav za prav tudi Srb. V slovenskem kraju jim je Slovenec — no, kaj pa? Srbohrvatoslovenec? Vsa čast našim jugoslovenskim etnografom, da nam doslej še niso dali takega naziva. Toda ako hočejo biti dosledni, se jim tak naziv sam od sebe ponuja, vedo pa, da bi bilo tako nazivanje naravnost smešno. Srbohrvatoslovenec torej še nismo, našli smo milost v njihovih očeh, zato smo vsaj po narodnem jeziku — še Slovenci. Dosledni pa jugosloveni vendarle hočejo biti za vsako ceno, če že ne v besedah, vsaj v dejanju! Ali, drugače povedano: Srbohrvatoslovenec — to se ne čuje lepo! Zato pa likvidirajmo slovenski jezik, da postanemo Srbohrvatje, kar se že lepše čuje, — da torej postanemo Srbi, kar se čuje najlepše... Iz previdnosti pa je vendar za sedaj še najbolje, da ne pokažemo ljudstvu svojih kart, zato pa v tej prehodni dobi, dokler se stapljanje ne dovrši, ne bodimo ne Slovenci, ne Hrvatje, ne Srbi, ampak — integralni jugosloveni!

Krivice se gode naprej

„Koroški Slovenec“ piše:

„V kratkih besedah naj osvetlimo položaj, v katerem se nahaja naša manjšina. Na naše nujne in resnično minimalne želje do danes nimamo še odgovora. Nasprotno smo priče, da zamore biti tudi avtoritarnost večstranska in da zavisí v veliki meri od ljudi, ki jo zastopajo. — Pred meseci je neki ozkosrčni podjuniški župan na zahtevo svojih osebnih prijateljev vrgel na cesto vestnega občinskega tajnika, ker se je po njegovem mnenju pregrešil,

ker je Slovenec. Zaman so bile vse pritožbe, zaman dokazi pozitivnega dela imenovanega na resnični obnovi javnih razmer, zaman želja, naj v novi državi ne bo prostora za socialno krivico. Mož je ostal do danes brez kruha. — Prošnja edinega slovenskega živinozdravnika za uradno mesto je bila odklonjena. — Na podlagi denunciacij je odstavljen slovenski župan ob Vrbskem jezeru. Uradna revizija je razveljavila podtikavanje, županova vloga za dež, glavarja je dokazala, da je vsako govo-

ričenje o njegovi nelojalnosti zlobna laž. — Na učiteljski je bilo razpisano nedavno mesto profesorja slovenščine. Slovenski kandidat, ki ga usposablja za to državno službo glavno, kar je potrebno: ljubezen do predmeta, ni bil kljub svoji prošnji in ustnem posredovanju v prosvetnem ministrstvu niti predlagan. Mesto je dobil mož, ki je sicer slovenskega pokolenja, a se šteje za Nemca. — Krivica doblaveškega Taurerja, ki je Slovence povprek dolžil iredente in jih osebno napadal, je do danes neporavnana.

„Koroški Slovenec“, v svoji preponižni hiperlojalnosti dostavlja k tem dejstvom, da naj niso noben očitke državnemu vodstvu, češ da je to o vsem tem gotovo le malo ali sploh nič obveščeno, ter da tudi nima nikakega povoda, da bi zaradi takih „nevšečnosti“ dolžil deželnega glavarja ali vodjo deželne domovinske fronte, češ da imata čist značaj in pošteno voljo.

Temu mnenju je treba res kar najodločneje oporekati.

Najprej ne verjamemo, da bi „državno vodstvo“ o vseh teh krivicah res nič ne vedelo. Saj so bile vendar vprav te krivice, zmerom in zmerom se ponavljajoče, ki so dovedle to tolikšne napetosti na Koroškem, in te krivice in iz njih izvirajoča napetost je bila vendar poglaviti vzrok najprej Dollfussovih, pozneje Schuschniggovih in še pozneje Hülgerthovih in Starhembergovih obljub. Obljub, ki so ostale zgolj obljube, obljub, kakršnih smo imeli Slovenci — pa tudi drugi — v nekdanji Av-

striji kopato mero, ki pa so bile manj vredne, kakor če bi jih sploh ne bilo. Kajti danes ve vsak, da je bil namen teh obljub samo, da kot mamilo uspavajo našo narodno čuječnost.

Avstrijsko državno vodstvo torej gotovo prav natanko ve za vse te krivice.

Pa tudi, če bi teh krivic v podrobnostih res ne poznala, bi imela avstrijska vlada dolžnost, da jih pač spozna in se pouči o njih. Nič lažjega, ko to. Iz prekljanja časopisov bi že lahko spoznala, da mnogokaj ni v redu in bi se torej morala poučiti v stvari. Toda — navsezadnje ji časopisov niti brati ni treba. Saj ima vendar uradništvo, ki mora biti v njeni avtoritarni državi popolnoma poslušno — zakaj ne zahteva od njih poročil? In zlasti: zakaj ne zaslji nikoli kakega zastopnika slovenske manjšine, zakaj sploh nima, stalnega informatorja iz slovenskih vrst? Če bi ji bilo kaj za to, da spozna resnico, da popravi krivico, bi ga gotovo že davno imela. Ker ga pa nima in ker se gode v njenem imenu koroškimi Slovencem dalje krivice, sklepamo po pravici, da se jim gode če že ne po njenem naročilu, pa vsaj z njenim pristankom.

Za moralno odgovornost je seveda vse eno, če je res prvo ali drugo.

Moralna odgovornost avstrijskega državnega vodstva pa je tem večja, ker je prišlo do oblasti prav pod geslom krščanske pravičnosti in ker je s svojo avtoritarnostjo zatrla sleherno kritiko svojega dejanja in nehanja in tako onemogočilo koroškimi Slovencem, da se branijo naravnost in na — ves glas.

Svoboden in dirigiran tisk

V božični številki belgrajske „Politike“ je priobčil Boža L. Pavlovič zanimiv članek o sodobnem tisku, ki ga v daljšem izvlečku priobčujemo našim bralcem, da se pouče o škodljivosti sedanjega stanja večine tiska za duhovni in kulturni razvoj.

Če bi danes razvrstili države po stanju svobode tiska, bi dobili naslednjo sliko. Na eni strani so države, kot Anglija, Francija in skandinavске države s Čehoslovaško v osredju Evrope, kjer moremo reči, da je tisk svoboden. Na drugi strani pa so Nemčija, Italija in Rusija, kjer je tisk svoboden samo v eni smeri, ki pa ne vsebuje niti enega od klasičnih elementov svobodnega in neodvisnega tiska. Končno pa je še politična množina manjših držav na jugovzhodu Evrope in na Balkanu, kjer je nekako srednje stanje. Nekaj časa je svoboda, nekaj časa pa ne. V teh državah se politično življenje stalno izpreminja — politično razumevanje je v začetnem in primitivnem stanju, tako da je tisk izpostavljen iznenadenjem z vseh strani.

Če bi gledali na svobodo tiska z gledišča njegove vloge in funkcije v odnosu do splošnega političnega razvoja v državi, kakor tudi do funkcije same države, bi našli na dežele s svobodnim tiskom in dežele z dirigiranim tiskom. Dežele s svobodnim tiskom, v glavnem na severu in zapadu Evrope, imajo take notranje režime uprave, da je postal svobodni tisk nerazdvojno vezan s svobodo osebnosti, s svobodo politične akcije in z ljudskim življenjem sploh. V teh deželah ima tisk prvo besedo. On obvešča, poučuje, pripravlja, napada in ruši, vse to v skladu s splošnimi koristmi. Vloga tiska pri čiščenju pojmov, razumevanja in gledišča v teh deželah je odločilna. Tisto, kar zdrži kritiko javnega mnenja, svobodno izrazenega po tisku, se sprejme kot zdravo, pravilno in potrebno.

V deželah z dirigiranim tiskom pa je to popolnoma drugače. Dežele, v katerih obstaja svoboda samo za eno politično stranko, za eno politično gledanje ali za en družbeni red, so najprej odvzele tisku svobodo, ki jo je nekdanji imel, da si ga potem podeduje in da ga nazadnje popolnoma postavijo v službo razumevanja uradnega kurza tiste države. Tako je iz svobodnega tiska postal dirigiran tisk.

Karakteristika dirigiranega tiska je v tem, da je brez tekme in da dobiva glavna navodila, kaj in kako mora pisati. Državna oblast in režim, kolikor nista sploh eno in isto, organizirata kar prave urade in naprave, ki dajejo takemu tisku ton in smer pisanja.

Tisk je v današnjem svetu najmočnejši faktor. Ako je svoboden, je močan v odnosu do države, do političnega grupiranja in do vsega javnega življenja. Ako je dirigiran, je zopet močan v rokah neke vlade. On privlači zanimanje javnosti na tisto, kar je za vladno ugodno in kar hoče ona napraviti. Moč sugestije je zelo velika, a sugestija tiska je še večja. Kadar tisk dan za dnem ponavlja neko stvar, pa naj je videti ta stvar še tako nemogoča ali škodljiva, toda če se to ponavlja leta in leta, se stvari splošno prepričanje, da je ta stvar

možna in koristna. Zaradi te velike moči tiska je bil uveden enostranski, dirigirani tisk v deželah, kjer vladajo diktature in kjer ni političnih strank niti demokratičnega parlamentarizma.

Ali more biti dirigirani tisk stalen ali pa je samo prehodnega značaja? Če bi sodili to vprašanje po tem, kar govore nosilci režima v deželah z dirigiranim tiskom, je videti, da je stalnost ne samo tiska, temveč tudi režima in vsega, kar je v teh državah, popolnoma zagotovljena. Toda, če to kritično premočimo, vidimo, da to stanje ne more biti trajno, da predstavlja samo prehodno stopnjo do normalnega stanja. To normalno stanje je svoboda človeka, svoboda državljana, svoboda združevanja in političnega delovanja. Vse te svobode pa si ni mogoče misliti niti obdržati brez svobodnega tiska. Svoboda tiska je osnova za normalen razvoj družbenega življenja.

Tako stanje svobodnega kakor stanje dirigiranega tiska se more razumeti in se morajo najti opravičila in razlogi zanje. Ali obstoji še neko tretje stanje v deželah, katere smo označili v začetku, kjer ni ne svobodnega ne dirigiranega tiska.

Tako stanje je velikanske škode za obči duhovni razvoj v teh deželah. V deželah s svobodnim tiskom je duhovni razvoj usmerjen v vseh smereh, v deželah z dirigiranim tiskom samo v eni smeri. Nihče ni še poizkusil oceniti škode, katero trpe ljudstva v teh deželah v razvoju duha, misli in kulture, a videti je, da je mnogo večja od vse škode, katero bi mogel neki deželi napraviti svoboden tisk in večja od vseh koristi, katere ji more napraviti dirigirani tisk.

OPAZOVALEC

„Zveza kulturnih društev“ in akcija za slovenske šolske knjige

V Ljubljani je „Zveza kulturnih društev“, ki ji je predsedoval prej sam bivši minister in glavni tajnik JNS dr. Albert Kramer, sedaj ji pa predseduje prof. Jeran. „Zveza kulturnih društev“ je v rokah jugoslovenskih nacionalistov v Sloveniji.

Vprašanje slovenskih učnih knjig v slovenskih šolah je sedaj eno najvažnejših vprašanj v današnjih dneh ter je nevarnost, če bi obveljal sedanji razpis za učne knjige, da bo slovenščina iz slovenskih šol polagoma izginila ter bo slovensko šolstvo padlo na raven, na kakršni je bilo pred l. 1854. Vsi boji najboljših slovenskih mož celih 80 let bi bili zastoj.

Zaradi tega se je v Ljubljani zbralo vse, kar čuti slovensko in kulturno, ter začelo boj zoper monopolizacijo šolskih knjig in zoper zapostavljanje slovenščine v šolah. Ta boj ni le slovenska narodna potreba, ampak naravnost kulturna nujnost, ki jo mora spoznati vsak kulturni Evropec kakršne koli narodnosti.

Bili sta na ljubljanskem magistratu dve seji, katerih so se udeležile vse pomembne sloven-

ske kulturne in gospodarske organizacije za to, da nastopijo v Belgradu s kar največjim podarkom ter izbojujejo boj za slovenski jezik v slovenskih šolah, ki jih vzdržujemo Slovenci s svojimi žulji za svoje otroke. Prve se je udeležilo 23 organizacij, med njimi tudi zgoraj omenjena „Zveza kulturnih društev“ po svojem sedanjem predsedniku. Vsi so soglašali, da je treba storiti vse, da se prepreči monopolizacija šolskih knjig in je bilo sklenjeno, da se sestavi odločna spomenica, ki naj se pošlje prosvetnemu ministru v Belgrad, ter opozore vse slovenske občine, da pošljejo proteste v Belgrad.

Bila je nato pred kratkim na ljubljanskem mestnem magistratu druga seja, pri kateri so podpisali spomenico sledeči kulturni zavodi in gospodarske organizacije: Slovensko vseučilišče, Slovenska Matica, Penklub, Znanstveno društvo, Jugoslov. učiteljsko združenje, Združenje učitelstva meščanskih šol, Proforsko društvo, Leonova družba, Prosvetna Zveza, Slavistično društvo, Zbornica za trgovino, obrt in industrijo, Delavska zbornica, Zveza trgovskih gremijev, Društvo tiskarnarjev, Združenje trgovcev, Zveza grafičnih delavcev, Zveza grafičnih faktorjev, Organizacija knjigarnarjev, Združenje knjigovezov, Slovenska šolska Matica, Društvo „Šola in dom“ in Akcija za ljubljansko univerzitetno knjižnico.

„Zveza kulturnih društev“ je pa odklonila podpis omenjene spomenice.

„Zveza kulturnih društev“ v Ljubljani se je s tem očitno in javno postavila zoper bojne vrste, ki se bore za najpreprostejše zahteve slovenstva. Ne vemo, če se strinjajo s stališčem vodstva „Zveze kulturnih društev“ vsi udje društev, ki so v „Zvezi kulturnih društev“ in ki imajo otroke, ki morajo obiskovati šole. Pribili smo korak „Zveze kulturnih društev“, katera pomeni v Sloveniji prav malo v primeri z drugimi prosvetnimi organizacijami, zato, da ne bo ostal v slovenski zgodovini pozabljen.

Kaj je vse demokratično

Pripadnik Ljube Davidovića g. Savko Dukanač je na nekem zborovanju v Belgradu 10. t. m. govoril o demokraciji in samoupravi. Demokracija in samouprava sta sploh zadnje čase priljubljen predmet političnih govorov in razgovorov, in stvar sama bi vsakega prijatelja demokracije lahko po pravici veselila, če bi njeni oznanjevalci pokazali poleg dobre volje in obilnih besedi vsaj tudi nekoliko več znanja in spoznanja. Tako pa se je res bati, da bodo demokracijo spravili samo na slab glas — nekateri menda to tudi hočejo. Za večino Davidovičevih somišljenikov in zlasti za Davidovića samega to gotovo ne velja, dobro bi pa bilo, če bi se vprašanje demokracije obravnavalo bolj stvarno, kakor je to storil g. Dukanač.

G. Dukanač je namreč trdil, da je bivša demokratska stranka za široke samouprave, podobne nekdanjim okrožnim samoupravam v kraljevini Srbiji, ki da so bojda dale odlične uspehe. Zato je njihova želja, da prenesejo take samouprave — v večjem razmerju — na vso državo.

G. Dukanač si res ni preveč prizadeval, da bi se bil samo malo poglobil v naše ustavne in upravne razmere. Kajti če bi se bil in če bi bil razvoj jugoslovanskega političnega življenja samo površno zasledoval, bi bil morebiti opazil, da se je po njegovi želji pri nas že dovolj poskušalo. Saj vendar vidovdanska ustava ni bila nič drugega, kakor poskus, razširiti srbijansko okrožno samoupravo na vso državo. Pri tem je treba priznati, da je bila vidovdanska samouprava v marsikaterem oziru mnogo naprednejša, modernejša, demokratičnejša, kakor okrožna samouprava v nekdanji Srbiji.

Pa je vprav ta vidovdanska ustava privedla državo v stisko. Takorekoč zgodovinsko je bila s tem dokazana njena neprimernost.

Kajti če bi se bil g. Dukanač malo ozrl po svetu in nekoliko pobrskal v zgodovini, bi bil moral čutiti, da ne gre uporabljati pravil, ki so bila morda dobra za gospodarsko in kulturno primitiven in enoten organizem, za pokrajine in organizme, ki so gospodarsko in državno pravno vse bolj zamotani in ki so zlasti kulturno popolnoma različni. Kajti v tem primeru je samo dvoje mogoče: ali se mora zamotanejši, torej višji organizem izravnati z nižjim, to se pravi poginiti in izginiti, ali pa mora vsak tak poskus vesti do hudih notranjih bojov, ki mora navsezadnje oslabil obe strani in ju zaustavljati v organskem razvoju.

Mislimo tudi, da je izmed poglavitnih vzrokov, da ne pridemo nikamor iz stiske, ker je tudi v dobro mislečih organizacijah tako malo čuta za osnovne pogoje sožitja kultur in narodov in ker se sleherno vprašanje obravnava tako diletantsko površno.

Zamena za slabše

V Sloveniji ne smemo imeti dobrih stvari, in če se slučajno le še kje katera nahaja, takoj jo je treba prenesti v Belgrad. Tako prenašajo že 16 let. Človek bi mislil, da je že vse prenešeno, ali še zmeraj najde kaj brihtna jugoslovenska glavica. Tako so na mah ugotovili, da imajo v Ljubljani še preveč dobre telefonske aparate. Skrajni čas, da pridejo v Belgrad in da nam jih tam zamenjajo za stare. Tako se je tudi zgodilo in sam „Slovenski narod“ piše dobesedno:

„Telefonski naročniki v Ljubljani imajo Siemensove namizne aparate iz leta 1931, ki so mnogo bolj praktični od zastarelih francoskih. Naenkrat je pa začelo poštno ravnateljstvo zamenjati te aparate s starimi francoskimi, češ da je treba Siemensove poslati v Belgrad. Nekaterim telefonskim naročnikom jih je že zamenjala, in razumljivo je njihovo ogorčenje. Baje je prišlo v Ljubljano 222 zastarelih telefonskih aparatov, in vse naj bi zamenjali za Siemensove, ki naj bi šli v Belgrad, da jih dobe belgrajski telefonski naročniki, ljubljanski pa naj bi imeli stare aparate. Poštno ravnateljstvo je dobilo ta nalog in bo moralo telefonske aparate zamenjati.“

Tako je tudi delano dosledno jugoslovensko-centralistično. Slabo Slovencem, dobro v Belgrad. Tako tudi delajo že šestnajst let. In tako bodo delali, dokler bo vladal pri nas jugoslovenski centralistični sestav.

Več jasnosti

Nedavno tega je govoril M. Grol na nekem zborovanju izvenparlamentarne opozicije v Nišu. Dejal je med drugim, da hoče ljudstvo svobodo, kruha in pošten red. Zato ne vkup unitaristi ne federalisti, kakor je rekel Ljuba Divdović, ampak vkup demokracija.

Toda demokracije, resnične demokracije sploh ne more biti, dokler vlada centralizem. Centralistična demokracija more sploh biti samo oblikovna, navidezna, kajti ona dovoljuje, da na primer tlači 50.001 % večina 49.999 % manjšino, ona omogočuje, da skoraj natančno polovica države in prebivalstva trpi in dela za komaj zaznavno večino. Resnična demokracija, to je priznanje, pa seveda tudi upoštevanje volje manjšine, resnična demokracija zahteva, da se nobena večina ne vtika v stvari, ki se nje prav nič ne tičejo. In resnična demokracija zlasti ne trpi, da bi večina kakorkoli stvarno iskoriščala ali tudi le mogla iskoriščati manjšino.

Vidi se, da je še v marsičem precej zmešnjave tam doli.

Klavrni razlogi

Centralizmu in njegovim preužitkarjem, jugoslovenom, gre danes za obstanek. Prav dobro čutijo, da je konec njihove slave in veljave tisti hip, ko si bodo jugoslovanski narodi svobodno lahko sami „volili vero in postave“. Ker pa prav natančno vedo, da zanje same in za njihovo jugoslovensko „ideologijo“ nihče nič ne da, da hočejo sicer biti Slovenci in Hrvatje in Srbi Jugoslovani, ne pa jugosloveni, so skrili

svojo zaskrbljenost zase v skrb za državo. Na ta ne posebno nov, ne posebno izviren način bi hoteli rešiti sebe iz poloma.

Najimenitnejše razloge za centralizem ima nekdanji — in če se prekopicne centralizem, pač za zmeraj nekdanji — minister Boža Maksimović.

Maksimović priznava, da je nastala v vrstah centralistov prava puščava. Treba je torej te vrste „pojačiti“. Nič lažje, ko to, kajti „velika večina naše države se ne bo nikoli pomirila s tem, da bo v Pančevu en, v Belgradu drugi, a v Zemunu tretji zakon“. In če bi bilo konec centralizma, bi bila to „tragedija te države“.

Za ta Maksimovićev govor, kakor sploh za vse centralistične izjave je značilno, da se boje, naravnost in določno opredeliti pojme centralizem (ali kakršno ima pač sedaj ime), separatizem, federalizem. Vsem tem izjavam je prav tako skupen namen in volja vsakega, ki dvomi nad zveličavnostjo centralizma, razglasiti za sovražnika države in veleizdajalca, ki hoče državo vsaj razkosati, če že ne velikega dela sploh prodati kakemu tujcu. Kar pa imajo sploh kedaj razlogov, so tako malo tehtni, tako votli, da kar odmeva njih praznina.

Maksimović je navedel imena treh mest, ki so imela do 1. 1918 različne pravne sestave, ki pa leže blizu skupaj. Razlog proti centralizmu torej, toda samo navidez in za površno oko.

Pred vsem: nič novega bi ne bilo, da bi imeli tudi magari še bliže skupaj ležeči kraji v teh ali drugih zadevah različne zakone. In ni da bi morala trpeti zaradi njih država. So kantoni v Švici, ki imajo komaj prebivalstva za kako naše okrajno glavarstvo, pa ne bo zategadelj nihče trdil, da bi bil morda švicarski državni organizem slaboten. Narobe, močnejši je od marsikakega centralističnega in v neštetihi političnih viharjih je pokazal svojo trdnost in trajnost. In angleški dominion Newfoundland šteje komaj 260.000 prebivalcev, pa ima vendar popolnoma drugo zakonodajo, kakor sosedna Kanada.

Sicer pa, brez ozirov na te žive zglede: zakaj pa ne bi smela imeti Zemun ali Pančevo vsaj **takih zakonov** drugačnih, ki njihovemu prebivalstvu in njegovi blaginji bolj služijo, kakor morebiti zakoni, ki bi njima škodovali, ki so pa morebiti dobri v Smederevu ali Skoplju ali na Cetinju? In tu zahteva načelo demokracije da odločaj **ljudstvo** o tem, kakšne zakone hoče imeti in da imej zlasti ljudstvo tudi pravico, odklanjati zakone, ki so njemu v očitno škodo, čeprav so morebiti v kakem oddaljenem predelu če že ne dobri, pa vsaj ne škodljivi.

G. Borí Glišiću za klobuk

Neki g. Bora Glišić je v belgrajski „Politiki“ dne 5. januarja t. l. priobčil sestavek „Vasica na Gorenjskem in njeni prebivalci“, ki ga je ponatisnil v izvlečku „Slovenec“ z 11. I. t. l. In ga po zasluženju okrcal. Bora Glišić pripoveduje o pijančenju med našimi Gorenjci, da vsa vas smrdi po trohnobi kakor v kaki revni delavnici mrtvaških krst itd.

Ne vemo, če se g. Bora Glišić giblje le po salonih najvišjih angleških lordov in ne vemo, če je res kaj prida hodil po Sloveniji, ki je

glede snažnosti še vedno celo pred drugimi srednjeevropskimi deželami, čeprav je v zadnjih desetih letih popolnoma obubožala in je prejšnje slovensko blagostanje izginilo, po čigavi zaslugi pa vemo mi in najbrž tudi g. Bora Glišić.

Sestavek Bore Glišića nas ni iznenadil. Se je pač število „prijateljev“ Slovencev za enega pomnožilo. Oplašil pa g. Bora Glišić ne bo nikogar med nami.

MALI ZAPISKI

Prepovedana knjiga.

Ministrstvo za notranje stvari je prepovedalo uvažati in širiti v naši državi knjigo „Ubojstvo kralja Aleksandra Obrenovića“, ki je izšla v Berlinu leta 1913.

Ne prehitro!

Minister za socialno politiko je imel zborovanje JRZ v Skoplju. Na njem je tudi povedal da je JRZ za dobro in zdravo demokracijo, da pa se ne sme politična svoboda uvažati v „prehitrem tempu“.

Slovenski jezik ga moti.

V avstrijskem poluradnem lovskem časopisu „Oesterreichs Weidwerk“ v lanskim 24. številki opisuje nekdo svoje lovske doživljaje iz koroških Karavank. Pripoveduje tudi kako se je ustavil v Šmarjeti v Rožni dolini v neki gostilni:

„Lovec nas je čakal v borni gostilniški sobi, ki je vzbudila v nas zaradi slovenskega (windisch!) pozdrava gospodarja spomine na boje koroškega ljudskega glasovanja ...“

Zgolj slovenski pozdrav torej vzbuja pri tem Nemcu spomine na boje, vzbuja torej bolj ali manj bojni nastroj. Slovenski pozdrav na slovenski zemlji!

Potreba po petroleju raste.

Petrolej je za moderno vojskovanje velika potreba. Radi tega tudi zanimanje zanj vsako leto narašča. Veliki gospodarski listi so že ocenili produkcijo v l. 1935. na 1.668.810.000 ton naproti 1.562.834.000 tonam v prejšnjem letu. Porabo predvidevajo za 5,3 % višje kot v preteklem letu. Pri tem pa ni upoštevano, da so mnoge države, ki nimajo zadosti petroleja same kupovale že prejšnja leta na zaloge. Zelo pomembno je, da se je proizvodnja v Iraku, ki je med proizvajalci na osmest mestu v svetu, dvignila na 25.000.000 ton naproti 7.192.000 tonam v preteklem letu. V Iraku gospodarijo s petrolejem angleške družbe in dvig produkcije je nedvomno v zvezi z njihovimi mednarodno političnimi računi v bodočnosti.

Popravi!

V zadnji številki je pri sestavku „Niso fašisti“ pomotoma izostalo ime pisca: dr. Ivo Štepihar.

V podlistku o Stambolijskem pa je nastal v drugem predelu druga in tretja vrsta zgoraj po površni korekturi pravi monstrum. Navajani ruski pregovor se glasi pravilno: Jazyk gladkij i serdce zolotoje.

Urednik in izdajatelj: Mavčič Adolf, Kranj

Janez Kocmur:

Malo popravka

Prispevek k slovenski politični zgodovini.
(Nadaljevanje.)

Izjava dr. Adlerja na konferenci dá razumeti, da so konferenca v taki obliki in njene resolucije bile bolj potrebne dunajskemu nemškemu vodstvu, kakor južnim Slovanom. Potrebne kot ščit zoper vedno bolj naraščajočo zahtevo po preureditvi države in medsebojnega razmerja delavskih organizacij po načelu narodne enakopravnosti. Ta zahteva je dobila 1. 1904. nov impulz v strokovni Internacionali v Amsterdamu s predlogom, da bodi avstrijsko zastopstvo v njej po narodnostih. Odslej je stopnjevala, pa se je Dunaj naposled odločil za revizijo brnskega narodnostnega programa iz l. 1899. Ostalo je samo pri nameri, boj se je nadaljeval, češko delavstvo se je razcepilo med separatiste in centraliste. V tem boju naj bi bili Slovenci kot najmanjši med slovenskimi narodi služili s svojim „dobrim zgledom“ kot odbijač med Dunajem in Prago. Usluga za uslugo, saj je Dunaj dosti dajal celo za volitve, in enkrat se nas je spomnil še Berlin. V tem ne vidim nič slabega — mednarodna solidarnost se pač izraža v vzajemnosti, v medsebojnem podpiranju, v dviganju slabjšega po močnejšem.

Usluga, ki jo je bila izkazala Tivolska konferenca s svojimi resolucijami, je pa šla vendarle nekoliko predaleč. Če bi bila kultura roba, ki se dá odnesti v culici, bi bili odšli s Tivolske konference olajšani za vse, kar imamo, ostali bi „berači brez krizanteme v beraški gumbnici“. K sreči se naravni razvoj ne dá

urejevati s papirnatiimi resolucijami, niti ne z drugačnimi sredstvi, kakor so to tudi v tem primeru dokazali poznejši dogodki.

Treba je še dokazov, da so vsi tedanji aktivni slovenski socialno-demokratski izobraženci bili zoper kulturni del Tivolskih resolucij. „Naše zapiske“, ki so bili po petletnem izhajanju decembra 1907 prenehali, je dr. Tuma po svojem vstopu v stranko z marcem 1909 obnovil. Urednik jim je bil dr. Dermota, izdajatelj in odgovorni urednik g. Kristan, lastnik pa konzorcij, glavno dr. Tuma. Med njihovimi sodelavci so bili prvo leto: Ivan Cankar, doktor Jernej Demšar, dr. Anton Dermota, dr. Anton Ferfolja, prof. Ivan Franke, Milan Jaklič, A. in E. Kristan, Viktor Kukovec, dr. Drag. Lončar, Albin Prepeluh, dr. Ivan Prijatelj, dr. Karel Slanc, dr. Henrik Tuma, Viktor M. Zalar, Oton Župančič in drugi. Obravnavajoč prvo dobo „Naših zapiskov“, pravi dr. Dermota v uvodni besedi prvega zvezka obnovljene revije: „Proletarski je bil naš nastop. (V prvi dobi. — Op. pis.) Upamo si pa naglašati, da so bili bolj proletarski tisti, ki se še sedaj prištevajo med buržoazijo, pa vendar niso mogli ustvariti niti take znanstvene revije kakor mi! Duševni proletariati mi nismo bili nikoli! Nočemo biti in ne bomo! Ampak v naši stari hiši ni bilo mogoče več živeti, šli smo in jo zapustili — in hočemo si ustvariti novo.“ S tem je Dermota neizpodbitno izpovedal svojo povezanost z delavskim razredom. Važno je to, ker ga je A. Kristan proglasil po njegovi smrti za nesocialista.

Še jasnejši je Dermota v razpravi „Slovenska inteligenca in proletariati“, kjer pravi: „Zdravo in pravilno bi bilo razmerje med slovenskim inteligentom in med proletariatom te-

daj, če bi inteligent spoznal, da nima pravice tvoriti posebno kasto v našem socialnem, političnem, kulturnem in gospodarskem življenju, marveč da so njuni interesi v vsakem oziru identični. Če bi spoznal in si upal izvajati posledice iz tega.“ Na mnogih drugih mestih je še jasnejši, posebno kjer govori o „slovenskem tipu socializma“, ne da bi odklanjal potrebo mednarodnega sodelovanja.

Spričo takih izjav in vsega njegovega delovanja se mora Dermoti priznati najmanj enako veljavnost kakor E. Kristanu ali komurkoli v stranki. Da je živel dlje, bi bil ostal brez dvoma na isti črti z dr. Tumom, medtem ko so mnogi drugi pozneje zapustili svoje prvoitno stališče in se postavili na popolnoma nasprotno stran.

Po vseh okoliščinah sodeč, so bile Tivolske resolucije že v naprej domenjena stvar. Med Dunajem, Ljubljano in Zagrebom. Da paralizirajo vpliv čeških „separatistov“. Dunaj in Zagreb nista tvegala nič: Ljubljana vse. Še svojo „krizantemo“. O tem se pred konferenco ni široko razpravljalo; le malo je bilo poučenih — dokaz Koračev pismo, ki se je kar v naprej solidariziral z vsem. Mar ne postaja zaradi tega tudi pičila udeležba na konferenci iz zunanjih krajev, posebno iz Primorja, nekam sumljiva? Številnejše odposlanstvo iz Goriške, Trsta in ostalega Primorja bi bilo utegnito dati Dermotom, Tumom in Regentovim izvajanjem na konferenci vse drugačen odmev! Krajevci in Primorci so na zborih vedno prekašali vsa druga odposlanstva — edino oni so se dejansko in vztrajno borili za pravice slovenskega naroda.

(Nadalj. prih.)